

Bakalářská státní zkouška

Otázky pro obor Česká filologie (jednooborové studium)

Lingvistická část:

1. Komplexní typologická charakteristika češtiny, tzv. typologický konstrukt.
2. Řeč mluvená a psaná: vztah zvukové a grafické podoby jazyka, pravopisné principy, spisovná norma a variantnost, fonetická transkripce.
3. Hlásky – artikulační a akustická podstata, změny hlásek v proudu řeči, delimitační signály.
4. Prozodické jevy a členění souvislé řeči, základní intonační modely spisovné češtiny a jejich funkce.
5. Fonologický systém češtiny: fonémy a jejich alofony, fonologické opozice, korelace, základní pojmy morfonologie a morfémiky, vztah jednotek hláska – foném – morfoném.
6. Morfologie slova – slovo jako základní jednotka morfologického popisu (slovo vs. morfém), typy morfů dle funkce a dle pozice ve slově, alomorf (kritéria).
7. Základní morfologické procesy v češtině, vnitřní struktura slovního tvaru, principy morfematické analýzy (princip usekávání vs. princip syntagmatický), tzv. morfémový uzel.
8. Flexivní morfologie - stavba tvarů substantivní, adjektivní a pronominální flexe shody flexe adjektivní a pronominální), flexe proprií a přejatých slov, specifika flexe numerálií, deklinační typy.
9. Flexivní morfologie - stavba tvarů slovesné flexe, konjugační typy, kmenový princip, kmenový formant a jeho distribuce, verbum finitum, slovesné tvary infinitivní, slovesné tvary analytické vs. slovesné konstrukce.
10. Lexikální morfologie – slovtvorba jako jeden ze základních typů nominace, formace slova (derivace, konverze/transflexe, abreviace, univerbizace, kompozice), vztah slovtvorby a flexe, flexe jako slovtvorný spoluformant.
11. Základní syntaktická jednotka, věta a výpověď, syntaktické vztahy ve valenční a nevalenční koncepci, pojetí predikace (možnosti nevětného vyjádření predikačních vztahů), věta jednoduchá, souvětí a tzv. útvary přechodné.
12. Parataxe a hypotaxe, koordinace, subordinace a adordinace, významové vztahy ve větě a souvětí a způsoby jejich vyjádření.
13. Valenční a nevalenční pohled na stavbu věty, rovinný přístup ke studiu syntaxe, základní a odvozené syntaktické struktury, hierarchizace větné stavby, kategorie diateze, transformační procesy, tradiční větné členy a větné pozice obligatorní, potenciální a fakultativní.
14. Funkce slovesa jako centrálního prvku věty, základová větná struktura, klasifikace predikátů, participanty predikátu, slovesná valence a intence.
15. Aktuální členění výpovědi vs. funkční větná perspektiva, základní pojmy aktuálního členění, aktuální členění jako prostředek textové soudržnosti, typy tematických posloupností.
16. Slovní zásoba jako systém, slovo jako jednotka systému, vztah centra a periférie, příznakovost lexikálních jednotek, funkční stratifikace slovní zásoby.
17. Sémaziologický přístup k lexiku, sémantika slova, typy významu, struktura lexikálního významu, paradigmatické vztahy v systému slovní zásoby.

18. Onomaziologický přístup k lexiku, způsoby rozšiřování slovní zásoby, slovtvorná struktura slova, vztah fundace a motivace, slovtvorné kategorie a typy, slovtvorná čeleď.
19. Vývojové tendence v lexiku, internacionalizace vs. nacionalizace (adaptace přejatých slov), jazyková ekonomie (kondenzační slovtvorné způsoby), intelektualizace a demokratizace.
20. Lexikografie, vývoj českého slovníkářství, typy slovníků; matematické a počítačové metody v lexikologii a lexikografii.
21. Sociálně a geograficky podmíněná diferenciaci současné češtiny, základní rozdíly mezi běžně mluveným jazykem v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.
22. Problémy české jazykové kultury – norma a kodifikace češtiny, postavení tzv. obecné češtiny a hovorově spisovné češtiny.
23. Praslovanština a její místo v rámci indoevropské jazykové rodiny, baltoslovanské shody.
24. Tzv. zákon otevřených slabik, monoftongizace diftongů, vznik nosovek, metateze likvid, proteze, praslovanské palatalizační změny, změny souhlásek před jotací, přehlásky samohlásek.
25. Diferenciaci praslovanštiny, staroslověnština a církevní slovanština.
26. Staroslověnština jako flexivní jazyk, kmenový princip u substantiv, složená deklinace adjektiv, tvary zájmen, slovesné formy.
27. Pravopisné systémy v dějinách češtiny (spřežkový, diakritický), souvislosti hláskových změn s úpravami pravopisu.
28. Hláskové alternace v současné češtině a jejich historické příčiny v hláskoslovných změnách praslovanských a staročeských.
29. Historický vývoj deklinačních vzorů substantivní a adjektivní deklinace v návaznosti na praslovanské východisko, srovnání s deklinací ve staroslověnštině.
30. Historický vývoj konjugačních vzorů sloves, prostředky vyjadřování slovesných kategorií ve staroslověnštině, staré a současné češtině.
31. Rozhlas, televize, telefon jako „klasická“ moderní média – jejich specifika se zřetelem k poměru mezi mluveným a psaným jazykem a k otázkám jazykové kultury.
32. Čeština na internetu – chat, e-mail, Facebook, YouTube a další druhy komunikace na internetu, specifické nároky tohoto prostředí na podobu a fungování češtiny.
33. Pojem semioze, označující a označované jako základní pojmy teorie znaku. Bilaterální a unilaterální teorie znaku. Klasifikace znaků a její problémy.
34. Konstituování moderní lingvistiky v 19. století – historickosrovnávací lingvistika, mladogramatismus a jejich ohlasy v českých zemích.
35. Ženevská, kodaňská a americká strukturální škola, základní paradigmaty lingvistiky 2. poloviny 20. století (generativismus, kognitivismus).
36. Česká lingvistika ve 20. století – hlavní rysy, představitelé a instituce (zejm. Pražský lingvistický kroužek), organizace lingvistického bádání v České republice.
37. Základní pojmy korpusové lingvistiky: KWIC, konkordance, kolokace a koligace; type/token a lemma; statistika a tzv. asociační míry (zejm. MI-score a t-score); frekvenční distribuce, absolutní – relativní – redukováná – normalizovaná frekvence, disperse výrazů. Nejdůležitější české korpusy a elektronické databáze.
38. Lingvistická anotace korpusů: lemmatizace, morfologické a syntaktické značkování (hlavní modely a koncepce – korpusy ČNK vs. ÚFAL); rozšířená koncepce lemmatu ČAK a PDT; české morfologické tagsety; desambiguace; anotační roviny Pražského závislostního korpusu.

39. Dotazovací jazyk CQL (Corpus Query Language) – regulární a booleovské výrazy: základní typy, jejich funkce; atributy – typy a funkce při korpusovém vyhledávání. Značkovací jazyk (formát) XML a jeho využití v CQL. PML-Tree Query – dotazovací jazyk českých treebanků: základní charakteristika a prostředky (atributy a anotační roviny); srovnání PML-TQ s CQL.

V jazykovědné části zkoušky si student losuje jednu dvojici otázek (otázky jsou do dvojic nakombinovány předem). Student předkládá reprezentativní seznam prostudované odborné literatury. Hodnocena bude především kvalita, proto doporučujeme uvádět monografie nebo odborné studie. Nedoporučujeme uvádět učebnice, skripta, přehledová kompendia a drobné práce typu recenze. Součástí zkoušky je i lingvistický rozbor textu.

Literárněvědná část:

1. Dvojjazyčnost středověké literatury, její žánrová diferenciaci.
2. Literatura raného novověku. Humanismus, renesance, manýrismus v literatuře.
3. Barokní literatura v českých zemích a v exilu.
4. Zkoumání starší české literatury ve 20. století – metody, přístupy, osobnosti.
5. Počátky literárněhistorického myšlení, zkoumání starších památek v 19. století.
6. Podoby romantismu v české literatuře 19. století.
7. Biedermeier v českém literárním kontextu.
8. Proměny realismu na konci století, jeho modernistická destrukce.
9. Realismus a parnasismus 2. poloviny 19. století.
10. Česká literatura národního obrození; periodizace národního obrození; národní obrození jako kulturní fenomén.
11. Literární historie jako součást literární vědy; její metodologické koncepty.
12. Jinojazyčné kontexty české literatury 19. století.
13. Biografický kontext, korespondence a deníky jako zdroj poznání literárního historika.
14. Funkce periodik pro literární život 19. století.
15. Ruchovci a lumírovci nebo novoromantikové?
16. Česká moderna a dekadence, jejich programy a představitelé.
17. Předválečná moderna a její umělecké tendence včetně expresionismu.
18. Avantgarda a její projevy v české literatuře a na divadle.
19. Typologie českého meziválečného románu.
20. Katolický proud v české literatuře první poloviny 20. století.
21. Situace české literatury za protektorátu, nástup nové básnické generace ve čtyřicátých letech.
22. Česká literatura v situaci totalitního režimu – normy, instituce, proměny vztahu mezi totalitní mocí a literaturou. Podíl literatury a spisovatelů na společenských procesech.
23. Výklad vývoje české literatury druhé poloviny 20. století na základě typologie žánru románu.
24. Literatura a válečná zkušenost (reflexe války v literatuře, podoby a proměny reprezentace válečné zkušenosti v druhé polovině 20. století a na počátku 21. století).
25. Podoby a proměny modernismu v literatuře po roce 1945.
26. Osudy exilové literatury v letech 1939–1990.
27. Postmoderna a současná česká literatura.

28. Osobnosti současné české literatury.
29. Charakteristika poměrů v české polistopadové literatuře, její základní trendy.
30. Česká divadelní a dramatická tvorba od listopadu 1989 do současnosti.
31. Problém *autorského záměru* a mezí interpretace v uvažování o interpretaci textu 20. století.
32. Významová výstavba literárního textu a funkce intertextových vztahů.
33. Role *čtenáře* při interpretaci textu (konkretizace textu; implikovaný čtenář; narativní adresát).
34. Pojem umění; otázka definice a vývoje umění (inovace, originalita); umění vysoké vs. nízké; kýč.
35. Estetická funkce, norma a hodnota; vkusový soud.
36. Pojem krásna a příbuzných estetických kategorií v dějinách literární estetiky.
37. Proměny funkce české literární kritiky od jejích počátků do roku 1918.
38. Diferenciace české literární kritiky v letech 1918–1968.
39. Česká literární kritika v době normalizace (oficiální kritika vs. samizdatová a exilová) a po roce 1989.

Z literárněvědné části si student losuje 3 otázky. Zároveň předkládá k SZZk seznam četby, který reprezentuje jeho obeznámenost s prameny a se sekundární literaturou. Kvantita a kvalita seznamu, stejně jako jeho struktura jsou součástí celkového hodnocení. V případě, že bude členy zkušební komise seznam shledán jako nedostatečný (ať už z hlediska rozsahu či reprezentativnosti knih), je možné nepřipustit studenta ke zkoušce. Znalosti z teorie literatury budou prověřovány při rozboru vybraného díla ze seznamu přečtené literatury.